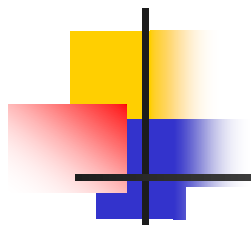

Důchodové zabezpečení
+ nemocenské zabezpečení

Věkové složení populace dle střední varianty

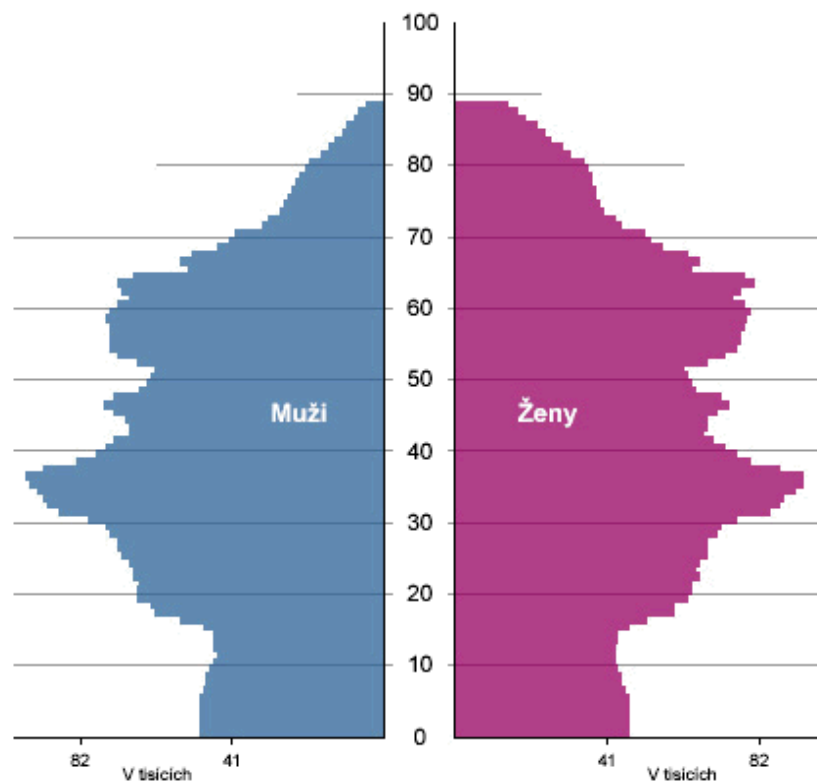
Zdroj: **Český statistický úřad**, vlastní výpočty

Věková skupina	2005 ^{*)}	2010	2020	2030	2040	2050
0-14 let	1 501 331	1 400 028	1 408 644	1 274 155	1 197 000	1 173 004
15-64 let	7 293 357	7 286 202	6 786 952	6 520 205	5 964 564	5 309 251
65 a více let	1 456 391	1 596 812	2 088 333	2 308 073	2 633 554	2 956 079
Počet obyvatel	10 251 079	10 283 042	10 283 929	10 102 433	9 795 118	9 438 334
0-14 let	14,6%	13,6%	13,7%	12,6%	12,2%	12,4%
15-64 let	71,2%	70,9%	66,0%	64,5%	60,9%	56,3%
65 a více let	14,2%	15,5%	20,3%	22,9%	26,9%	31,3%
Index stáří	97,0%	114,1%	148,3%	181,1%	220,0%	252,0%
Index závislosti	20,0%	21,9%	30,8%	35,4%	44,2%	55,7%
Index ekonom. zatížení	40,6%	41,1%	51,5%	54,9%	64,2%	77,8%

Věková skladba obyvatelstva: 2010

Česká republika

Věková skladba obyvatelstva: 2050

Česká republika

Věkové složení populace dle střední varianty prognózy

Zdroj: Burcin, B., Kučera, T. Kmenová prognóza populačního vývoje České republiky (2003–2065)

Věk	2005 ¹⁾	2010	2020	2040	2065
Předproduktivní	1 501 331	1 473 660	1 546 687	1 373 459	1 334 250
Produktivní	7 293 357	6 509 642	6 096 372	5 396 314	4 912 633
Poproduktivní	1 456 391	2 321 698	2 761 283	3 461 510	3 468 762
Celkem	10 251 079	10 305 000	10 404 342	10 231 283	9 715 645
Předproduktivní	14,6%	14,3%	14,9%	13,4%	13,7%
Produktivní	71,1%	63,2%	58,6%	52,7%	50,6%
Poproduktivní	14,2%	22,5%	26,5%	33,8%	35,7%
Index stáří	97,0%	157,5%	178,5%	252,0%	260,0%
Index závislosti	20,0%	35,7%	45,3%	64,1%	70,6%
Index ekonom. zatížení	40,6%	58,3%	70,7%	89,6%	97,8%

Proč existují veřejné penzijní systémy?

- **Shoda:** vládní intervence je nutná, bez ní volný trh nebude schopen zajistit finanční ochranu ve stáří
- **Rozpor:** jaký mechanismus pro dosažení zaopatření ve stáří zvolit?
- ***Problematika stárnutí:*** společenský problém, nejenom individuální problém (sociální riziko)

Jak zacházet s problémem stárnutí?

- **Nicholas Baar** – jsou rizika, které společnost nese kolektivně, ne individuálně (také riziko ekonomické recese – kolektivní riziko, v privátním pojištění není ochráněno)
- **Sdílení rizika** (zadlužená země – přenést na jinou generaci)

Důvody vládní intervence

- **Zabránit chudobě mezi těmi, u nichž se nepředpokládá další pracovní aktivita**
- **Mnozí pracující bývají krátkozrací**
- **Ochrana rozvážných členů před parazity**
- **Snížení nejistoty, jestliže je každý jednotlivec povinen vytvářet si vlastní důchodové zaopatření sám**

Proč je toto téma významné?

- Klíčové téma v přestavbě sociálního systému
- Hlavní výdajová položka sociálního systému
- **Stěžejní problém:** ufinancovatelnost systému – řešení problému v širších propojených ekonomických souvislostech

Problémové okruhy:

- **Demografický vývoj populace**
- **Úsilí o snížení redistribuce (především mezigenerační)**
- **Sociální spravedlnost (rovné postavení mužů a žen)**
- **Problém spravedlnosti – nerovné postavení generací**
- **System založený na privátním nebo sociálním pojištění?**

Východiska pro posouzení možností financování důchodového zabezpečení

- ***Ekonomické hledisko***: únosnost finančního kapitálu, pobídky ke spoření a k práci, rozvinutost finančních institucí, ekonomická výkonnost země, náklady na pracovní sílu
- ***Sociální hledisko***: zajištění jistoty a stability příjmu, hledisko rovného zacházení, otázka odchodu do důchodu, problém fertility, riziko nezaměstnanosti, mezigenerační solidarita
- ***Politické hledisko***: volební síla důchodců, preference

Základní typy penzijních plánů

- 1. *Dávkově definované systémy* (DB-defined benefit) – kombinace více faktorů: odpracovaný počet let, výše příjmu jedince určité období a výše tzv. aktuálního parametru (stanoven zákonem) = výše důchodu stanovena poměrně komplikovaným způsobem**
- 2. *Příspěvkově definované systémy* (DC-defined contribution)- výše budoucí penze závisí na velikosti odvedených příspěvků**
- 3. *Hypotetické příspěvkově definované systémy* (NDC) – princip individuálního účtu, připisují se příspěvky a jsou zhodnocovány v čase (tzv. hypotetická míra výnosnosti systému – míra růstu základu, z něhož jsou vypláceny příspěvky)**

Základní typy konstrukce důchodového systému

---

1. **Bismarckův pojistný systém**
2. **Beveridgeův (flat-rate) systém**
3. **Dvousložková konstrukce**
4. **Pojistný systém se stanoveným minimem**

Základní možnosti financování důchodového zabezpečení

- Ze státního rozpočtu – zdrojem prostředků jsou daně z příjmu
- Ze SR – zdrojem prostředků jsou příspěvky na důchodové pojištění
- Z fondu odděleného od SR – žádná kapitálová rezerva – systém PAYG
- Z fondu, při průběžném financování se vytváří rezerva (dlouhodobě investovatelný kapitál)
- Fondový či pojišťovací princip (capital reserve)
- Systém povinného spoření
- Zaměstnanecké penzijní pojištění

Nevýhody průběžného systému

- **Demografický vývoj**
- **Negativní dopady na trh práce**
- **Opomíjí potenciální možnost mít vyšší domácí úspory**
- **Vytlačování veřejných a soukromých investic**
- **Problematika opačné redistribuce**
- **Netransparentnost a skrytá akumulace dluhu**
- **Vládní selhání**
- **Demotivační působení**

Výhody průběžného systému

- **Umožňuje sociální solidaritu mezi občany**
- **Není problém valorizace**
- **Úspory na režijních nákladech**
- **Ekonomická rizika nese stát**
- **System umožňuje při zavádění nebo změně okamžité zahájení výplaty dávek**

Výhody fondového financování

- **Nepodléhá důsledkům stárnutí populace**
- **Pozitivní dopady na finanční trhy**
- **Vyšší úspory**
- **Zlepšení fungování na trhu práce**
- **Snížení rizika tzv. morálního hazardu**
- **Dodatečný růst HDP**

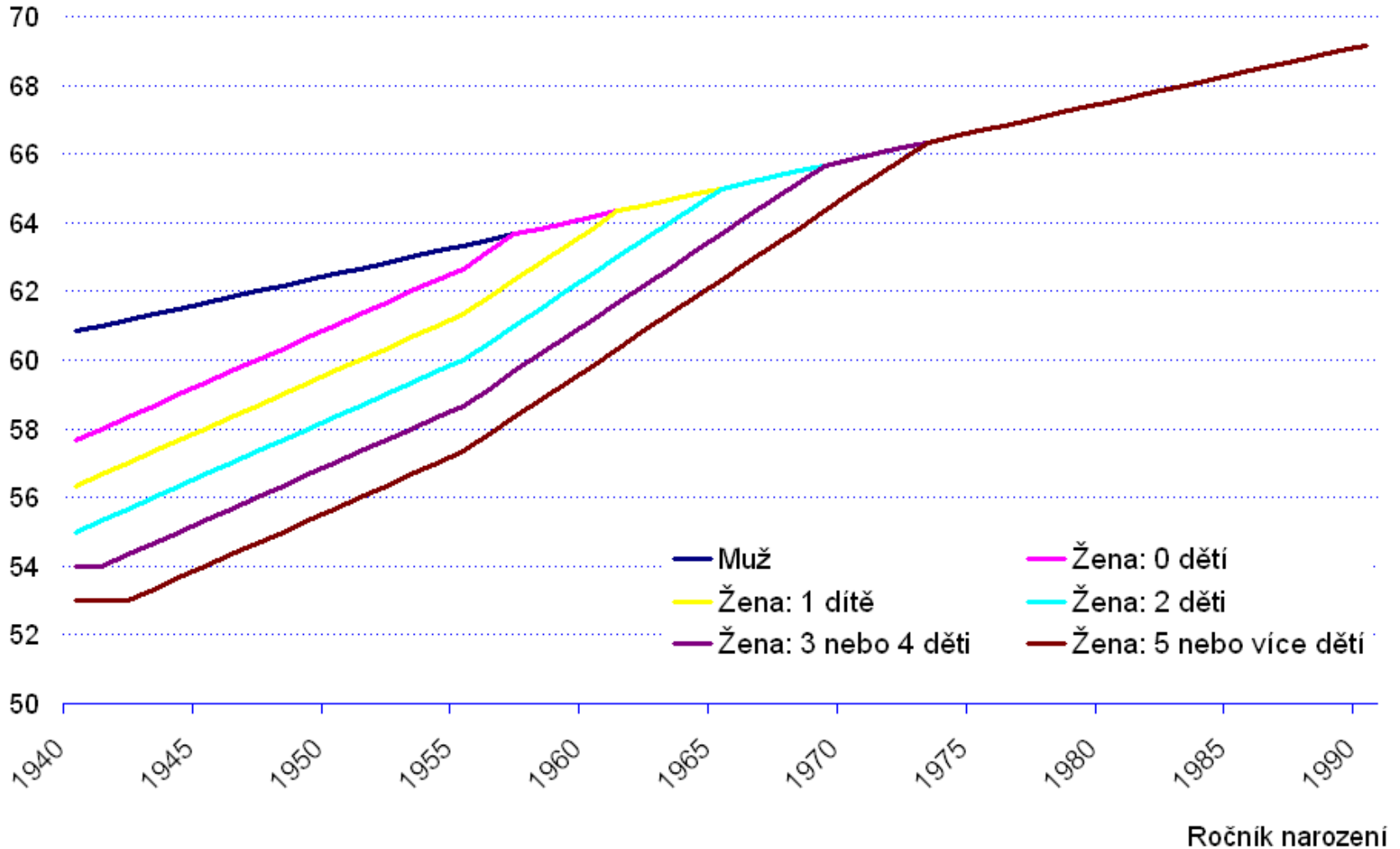

Důchodové pojištění

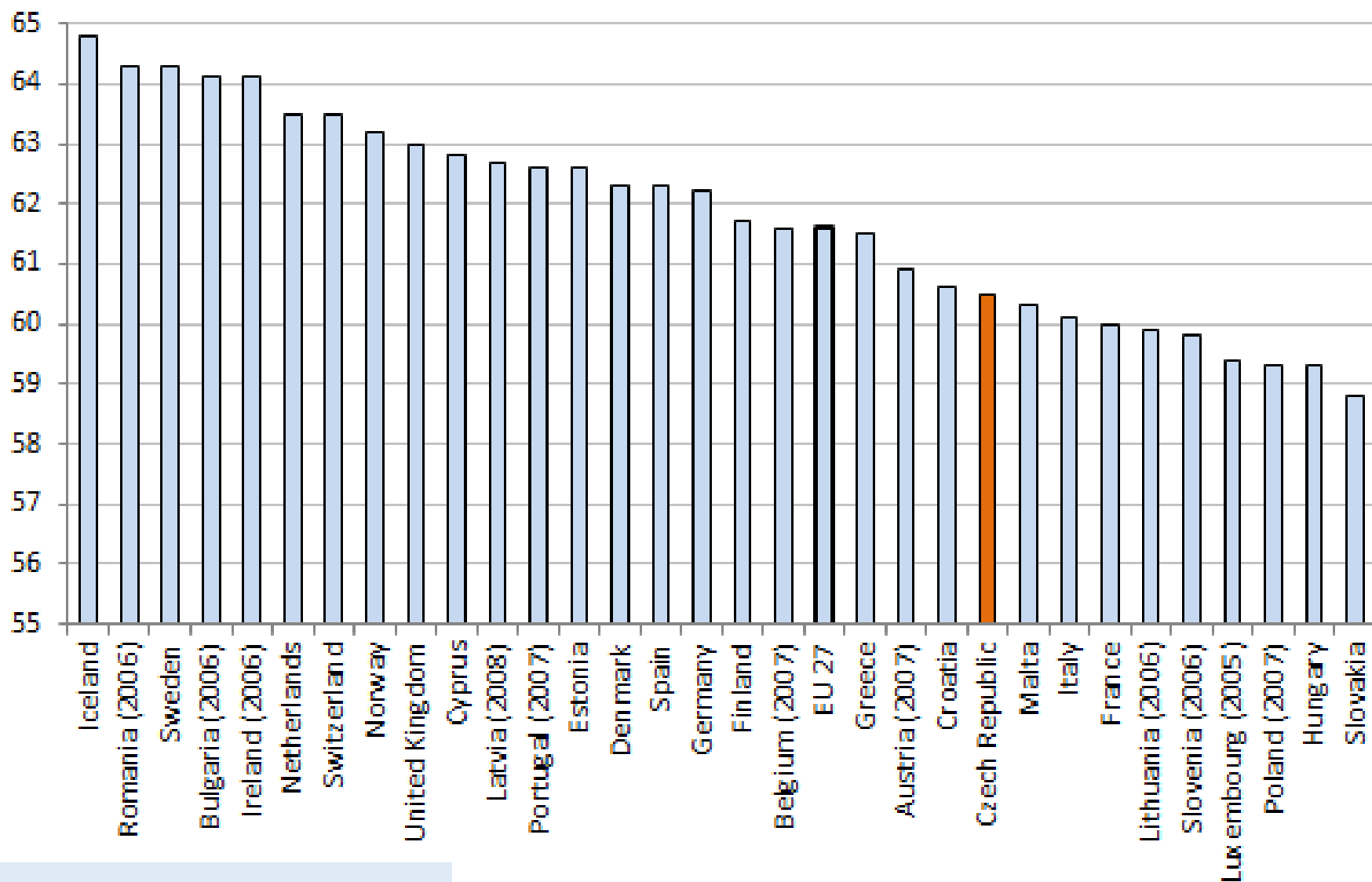
- Povinné pro všechny FO výdělečně činné na území ČR
- Poskytuje náhradu mzdy v případě invalidity, stáří a úmrtí živitele
- **Zabezpečované situace: (vyplácené dávky)**
  - » Stáří (starobní důchod)
  - » Invalidita (invalidní důchod)
  - » Ovdovění (vdovský, vdovecký důchod)
  - » Osíření (sirotčí důchod)

Zvyšování důchodového věku

Důchodový věk

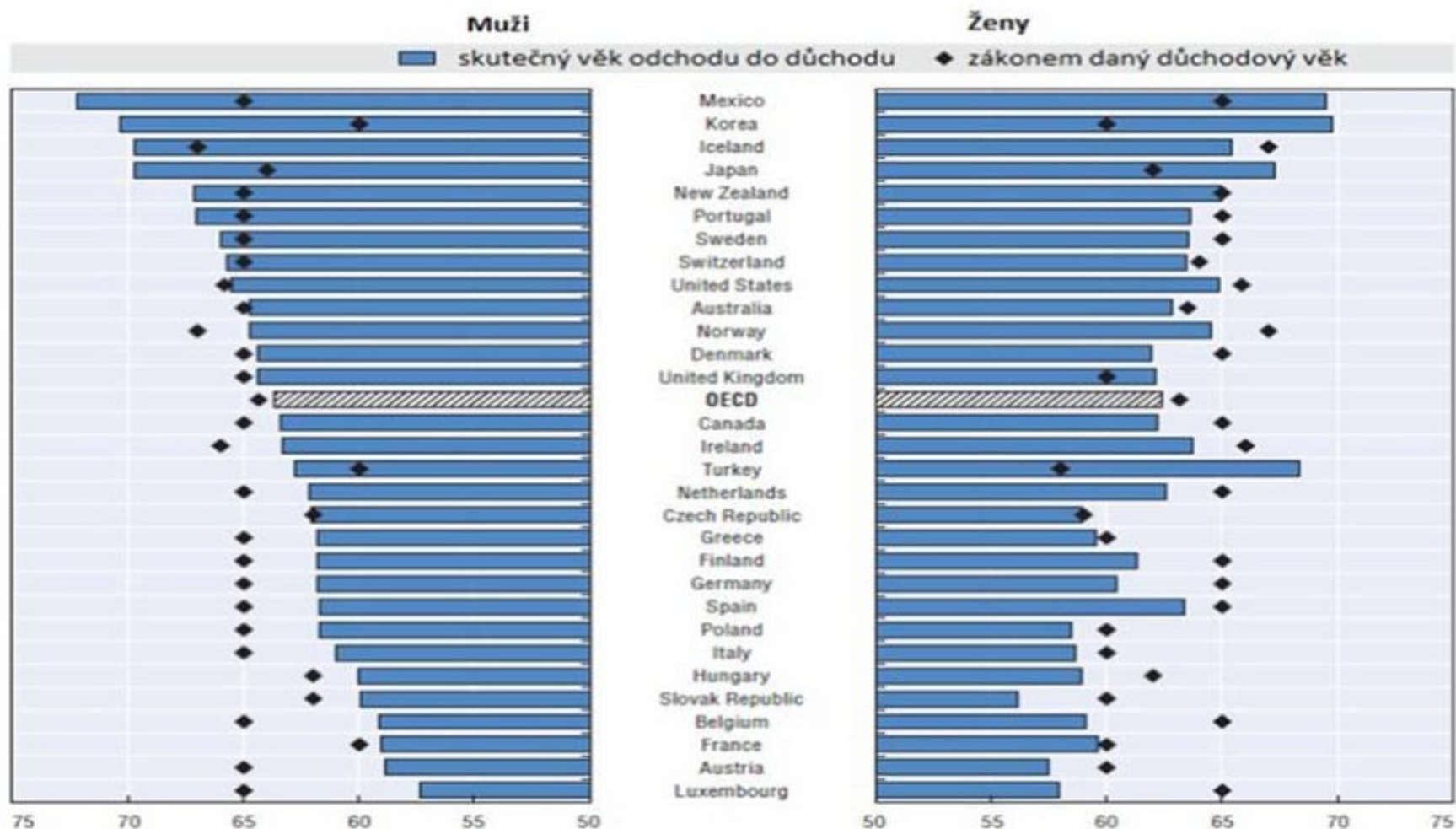

Průměrný věk odchodu z trhu práce (2009)

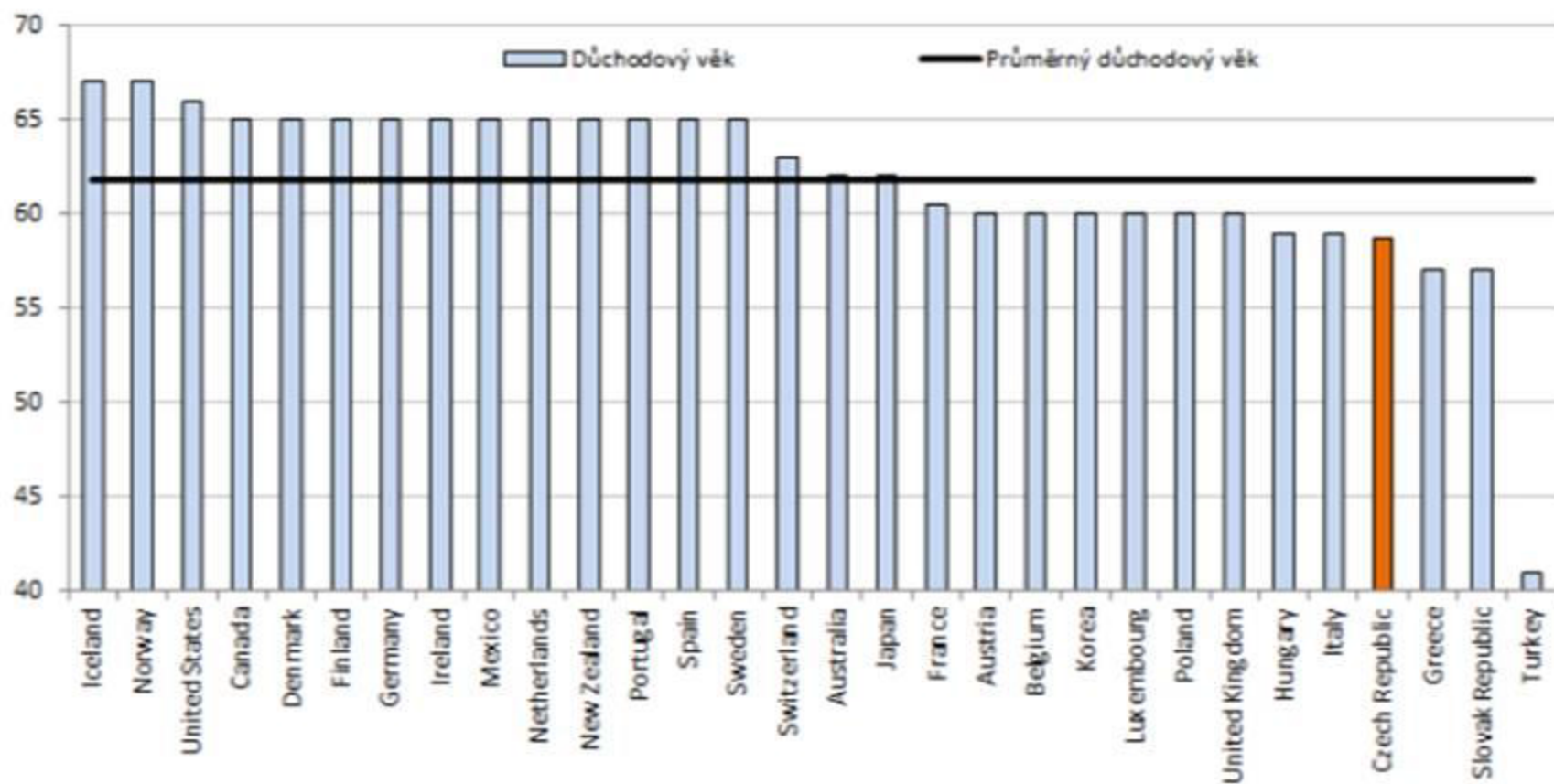

zdroj: EUROSTAT

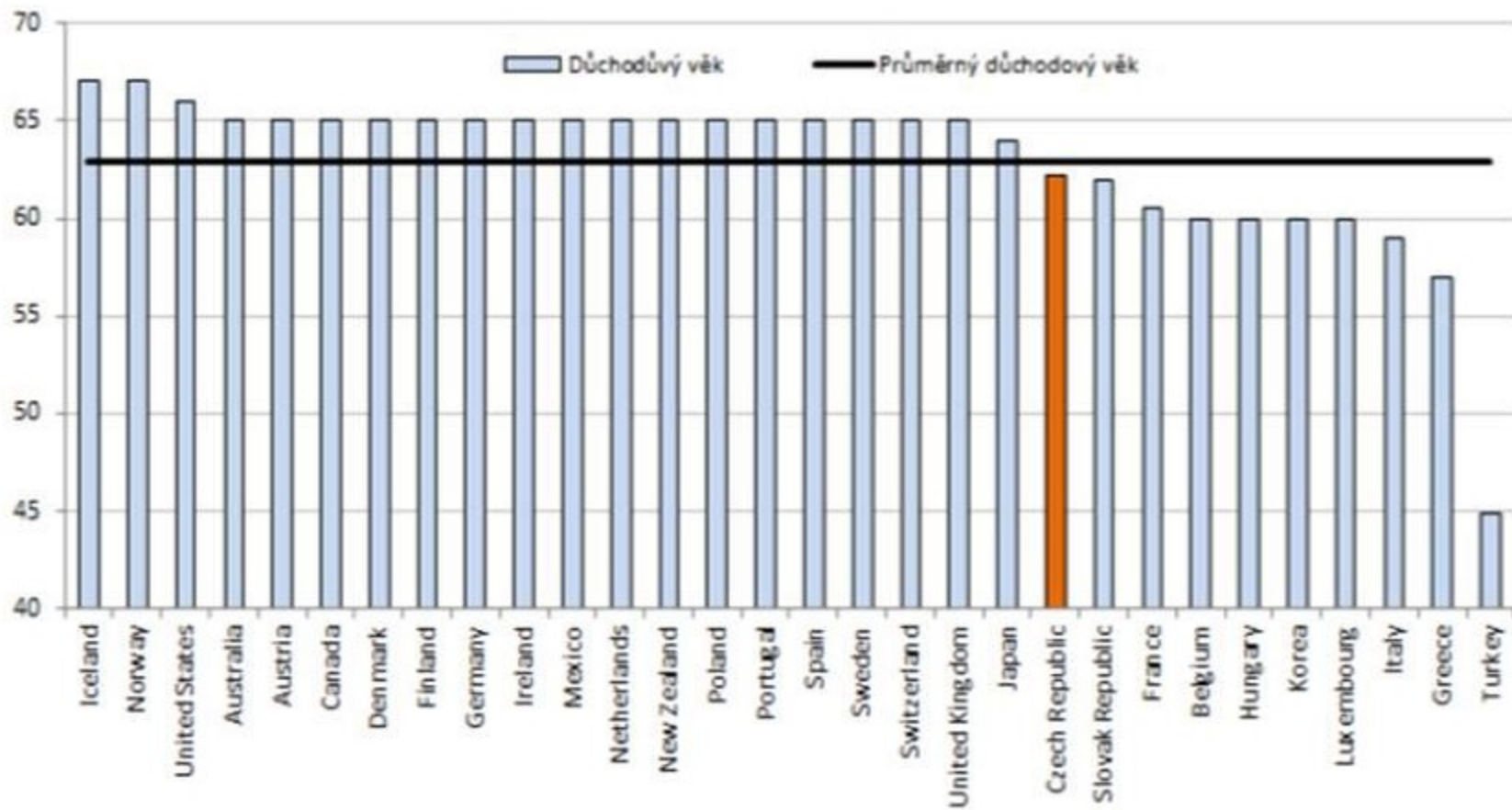
Důchodový věk skutečný a zákonný

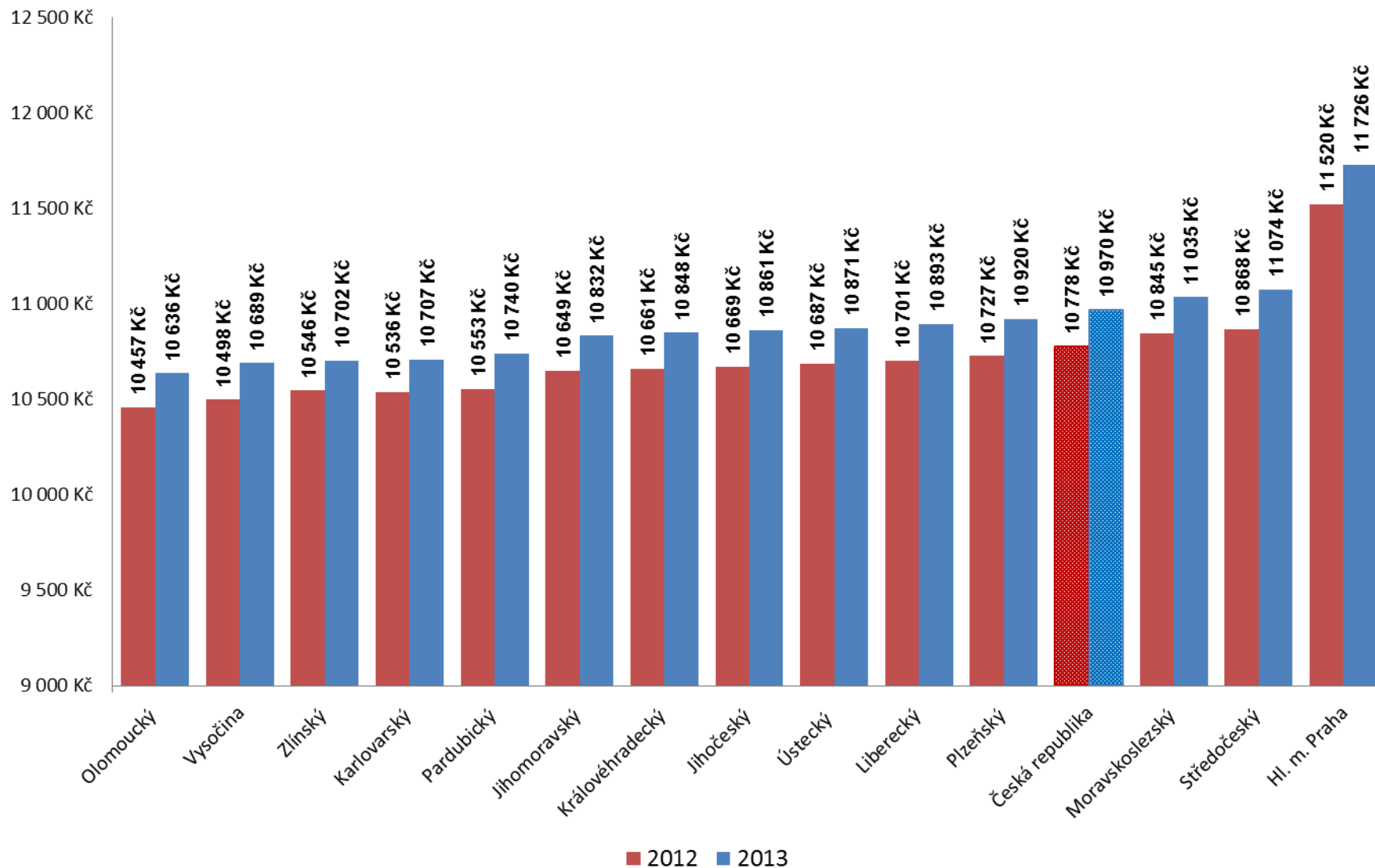
Důchodový věk žen v EU a OECD

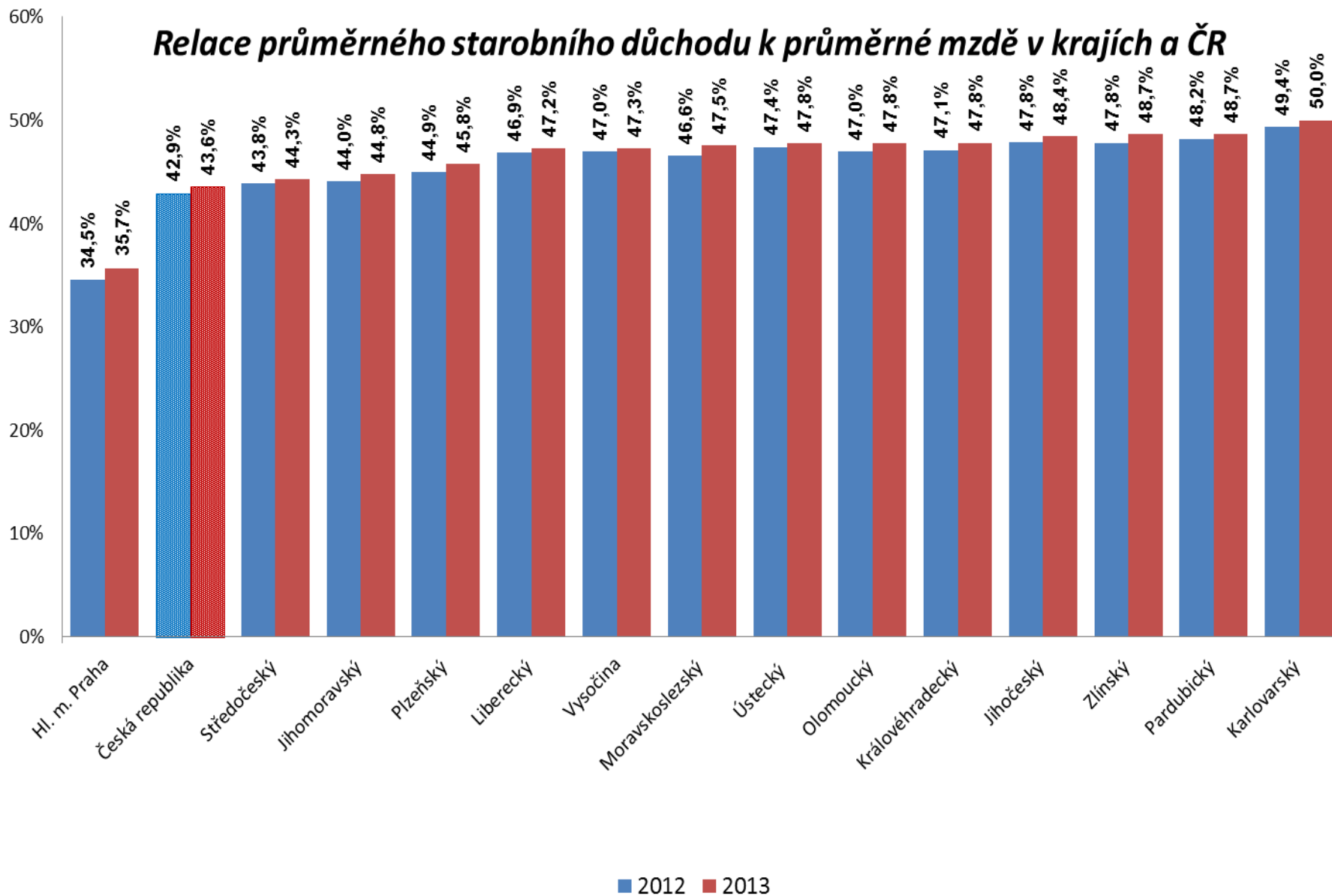
Důchodový věk mužů v EU a OECD

Průměrná výše starobního důchodu dle krajů v prosinci 2012 a 2013

Relace průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě v krajích a ČR

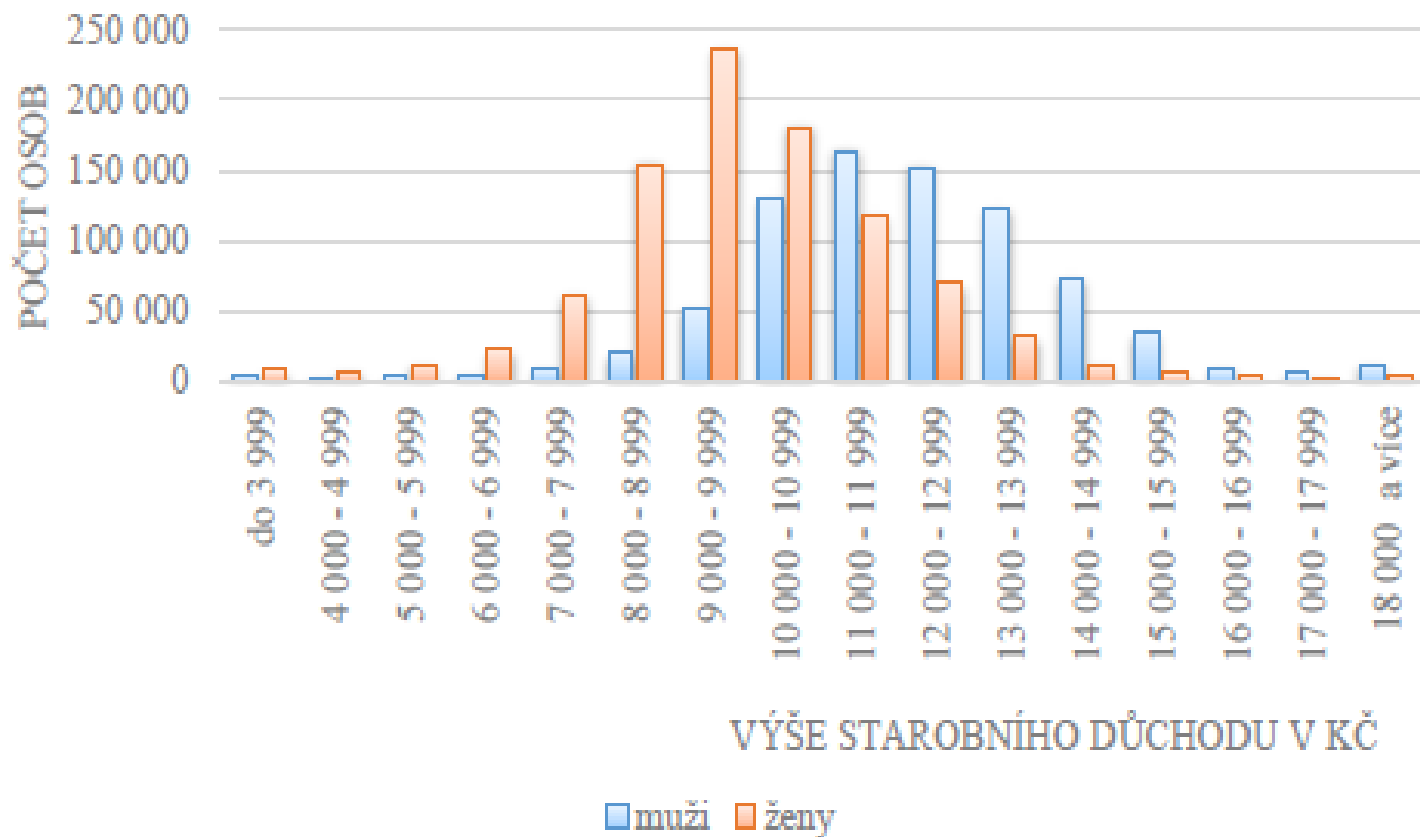

Průměrný starobní důchod podle pohlaví a jeho míra nerovnosti v ČR v roce 2013

Rozložení důchodu mezi muže a ženy podle jeho výše v ČR v roce 2013

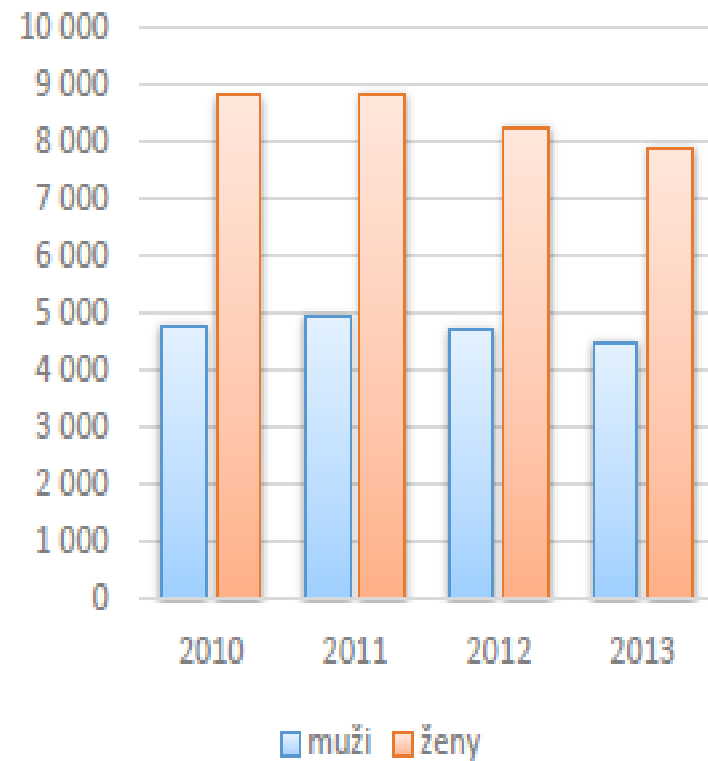
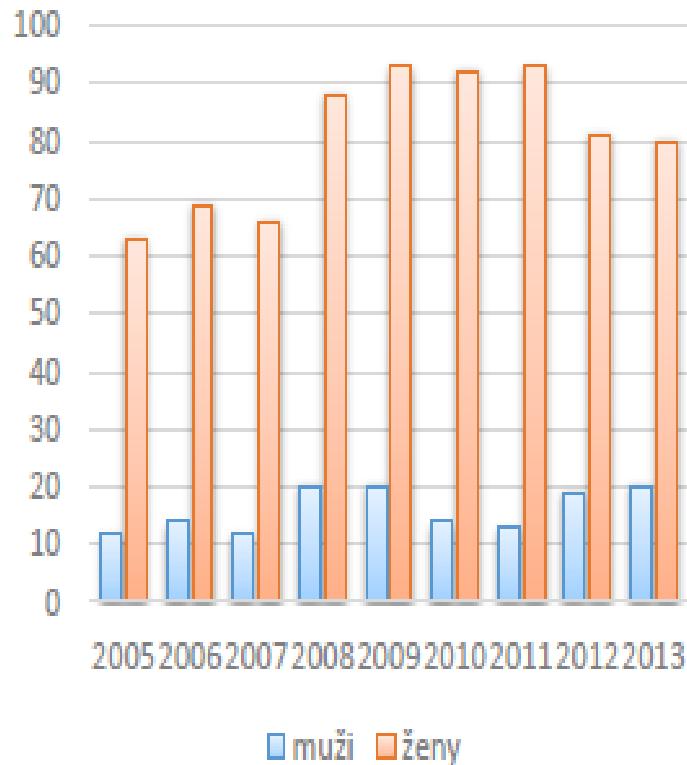

Ohrožení chudobou osob starších 65+

ČR

(v tis. osob)

EU 28

Invalidní důchod

3 stupně invalidity

pokles pracovní schopnosti:

- nejméně o **35 %**, avšak nejvíce o **49 %**, jedná se o invaliditu I. stupně,
- nejméně o **50 %**, avšak nejvíce o **69 %**, jedná se o invaliditu II. stupně,
- nejméně o **70 %**, jedná se o invaliditu III. stupně.

Výdaje na důchody podle druhu důchodu (v mld. Kč)

Rok	Důchod						Celkem	
	starobní	Invalidní pro invaliditu stupně			vdovský	vdovecký		sirotčí
		III.	II.	I.				
					Výdaje v mld. Kč			
2007	203,9	40,4	13,3		20,4	2,0	2,9	282,9
2008	222,1	42,4	15,0		20,9	2,1	3,1	305,5
2009	243,6	44,4	16,6		21,6	2,2	3,3	331,7
2010	266,0	30,9	4,3	12,5	21,0	2,3	3,2	340,2
2011	284,6	29,5	5,1	12,8	21,5	2,4	3,3	359,2
					Výdaje v % z celkem			
2007	72,1	14,3	4,7		7,2	0,7	1,0	100,0
2008	72,7	13,9	4,9		6,8	0,7	1,0	100,0
2009	73,4	13,4	5,0		6,5	0,7	1,0	100,0
2010	78,2	9,1	1,3	3,7	6,2	0,7	0,9	100,0
2011	79,2	8,2	1,4	3,6	6,0	0,7	0,9	100,0

Zdroj: ČSSZ. Poznámky: ¹⁾ Čisté výdaje bez záloh poštám na výplatu důchodů.

Pozůstalostní důchody

Typy dávek

- vdovský a vdovecký,
- sirotčí

vdovský a vdovecký důchod

vdova/vdovec má nárok na vdovský/vdovecký důchod po zemřelém manželovi/manželce, který/á

- byl poživatelem starobního, invalidního důchodu, nebo
- splnil/a ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo nárok na starobní důchod anebo zemřel/a následkem pracovního úrazu
- doba trvání je **1 rok (existují výjimky)**

Pozůstalostní důchody

sirotčí důchod

nezaopatřené dítě, zemřel-li

- **rodič** či **osvojitel**
- **náhradní pečovatel**, na nějž bylo dítě odkázáno

omezená možnost **souběhu důchodů**:

- **přímý důchod** a **důchod pozůstalostní**

Kam jsou zasílány z ČR důchody?

- ČSSZ zasílá do zahraničí 86 122 (červen 2015)
- Zasílá se na účet do zahraničí, na účet banky v ČR nebo šekem
- Nutno tzv. potvrzení o žití : podepsáno důchodcem
- Výplata do všech kontinentů světa (kromě Antarktidy) , včetně Seychely, Madagaskaru, Portorika, Fidži

Prvních deset států podle počtu příjemců českého důchodu v zahraničí (červen 2015)

Stát	Počet důchodců
Slovensko	28 087
Německo	18 382
Polsko	14 303
Kanada	3 662
Švýcarsko	3 226
USA	2 863
Rakousko	2 730
Austrálie	2 227
Bulharsko	2 059
Řecko	1 879

Důchody s exekuční srážkou

Rok (k prosinci)	Počet výplat důchodů s exekuční srážkou
2006	30 858
2007	35 223
2008	40 718
2009	46 121
2010	51 184
2011	60 874
2012	67 614
2013	70 997
2014	75 315
2015	79 991

Exekuce důchodu v roce 2016

- Nezabavitelná částka pro dlužníka:
  - 6 178,67 Kč (v roce 2015 - 6 118 Kč)
  - Pokud důchod nedosahuje tzv. zabavitelné výše, ČSSZ nemůže exekuční srážku zařídit
  - Na každou osobu, kterou je dlužník povinen vyživovat, se nezabavitelná částka dále zvyšuje o 1 544,67 Kč
  - Částka, nad kterou se zbytek důchodu může srazit bez omezení, je stanovena na 9 268 Kč (9 177 Kč v roce 2015)

Aktuální diskuse v důchodovém zabezpečení

- ***K 31.12.2015 byla ukončena činnost II. pilíře důchodového zabezpečení*** (malý počet pojištěnců – přes 80 tis. účastníků)
- Potůčkova komise
- Změna systému valorizace penzí: platnost od srpna 2016 – valorizace již v roce 2017
- U průměrného starobního důchodu úhrn částky zvýšení základní výměry a procentní výměry činil až 1,7% jeho výše – pokud by zvýšení vyplácených důchodů bylo podle valorizačních pravidel nižší – základní výměry se zvyšují tak, aby výše základní výměry činila 9% průměrné mzdy - zvýšení důchodu bude stanovovat vláda svým nařízením
- OSVČ hrozí nízké důchody – proč?

I. pilíř

- Povinný
- Základní důchodové pojištění je dávkově definované (DB), průběžně financované (PAYG), univerzální, zajišťuje všechny ekonomicky aktivní občany
- Právní úprava jednotná pro všechny pojištěnce
- Neexistují speciální odvětvová či profesní schémata (výjimka: silové rezorty – hasiči, vojáci, policisté, celníci)
- Odvody: 28% z hrubé mzdy (nebo 25% z hrubé mzdy pro ty, kteří nevstoupili do II. pilíře)

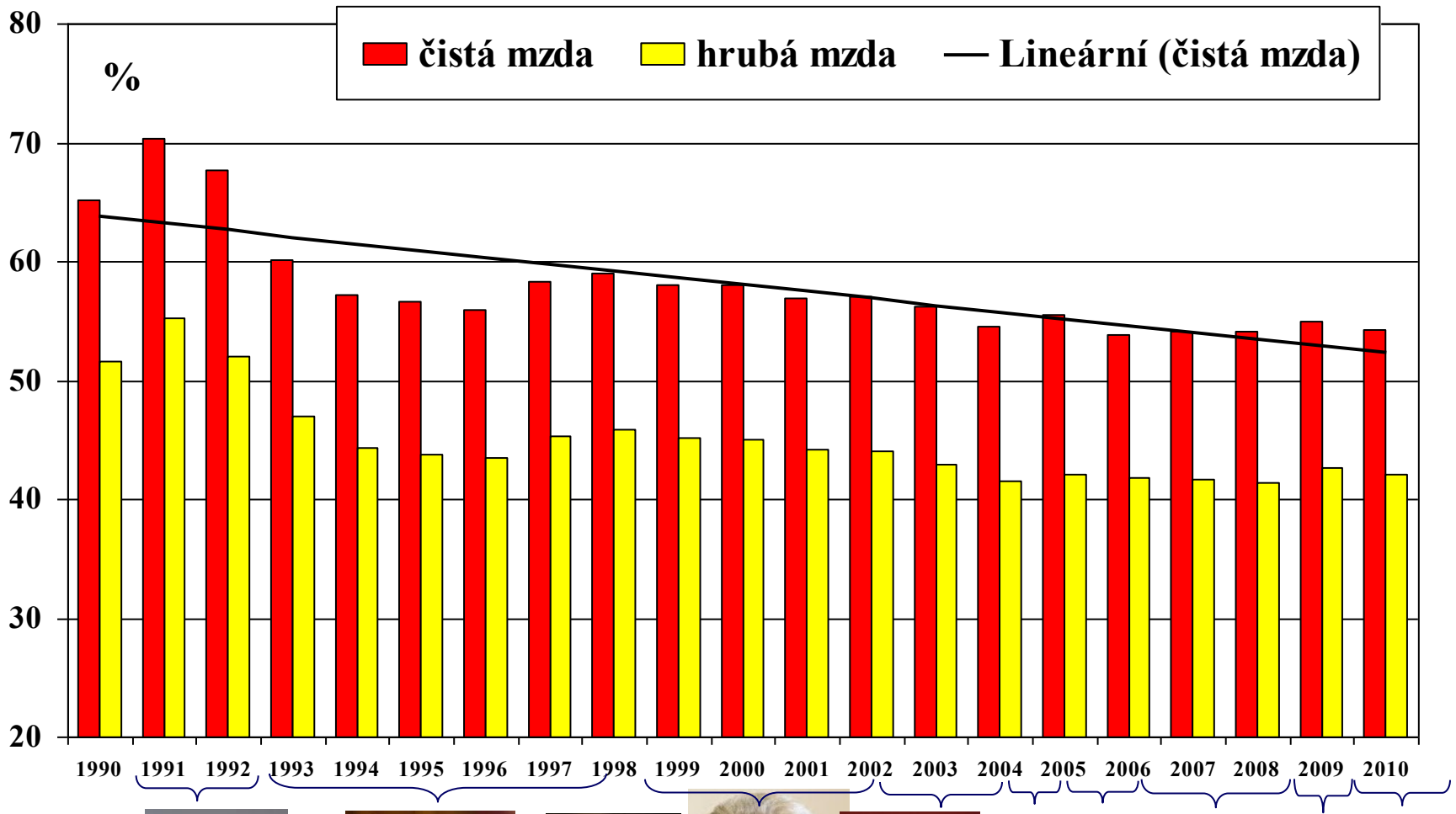
II. pilíř

- Od 1.1. nově vzniklý pilíř důchodového systému
- Účastníci: do konce kalendářního roku, kdy dosáhnou věku 35 let (do 35 let bylo možno vstoupit do 30.6.2013)
- Dobrovolný finanční produkt: důchodové spoření
- Ukončení účasti: není možné
- Dědění naspořených prostředků: ano
- Správce peněžních prostředků: soukromá penzijní společnost (šest)
- Financování: 3% z hrubé mzdy (namísto 1. pilíře)+ 2% z HM účastníka (navýšený odvod z hrubé mzdy) + zhodnocení (dle vybrané investiční strategie)

III. pilíř

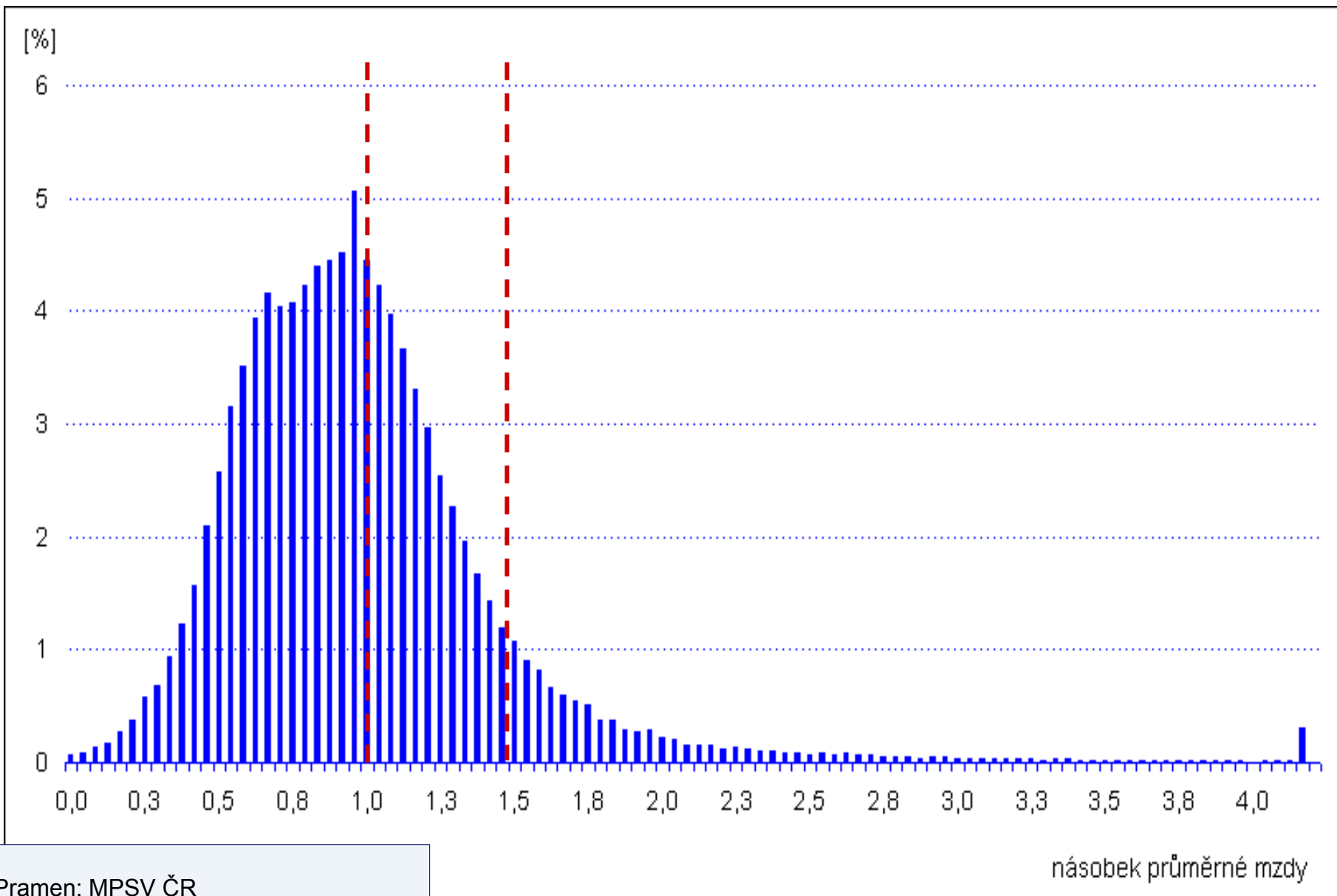
- Dobrovolný
- Funguje od roku 1994: od 1.1.2013 se měnily podmínky sjednání smlouvy
- Smlouva o doplňkovém penzijním spoření (do 30.11. smlouva o penzijním připojištění)
- Dědění naspořených prostředků: ano
- Správce peněžních prostředků: soukromá penzijní společnost
- Financování: vlastní příspěvek účastníka + příspěvek státu + příspěvek zaměstnavatele + daňové odpočty + zhodnocení

Relace průměrného vypláčeného důchodu k průměrné hrubé a čisté mzdě

Komu se vyplatí průběžný systém (I.pilíř)

Pojištěnci podle výše osobního vyměřovacího základu (relativně)

Pramen: MPSV ČR

násobek průměrné mzdy

Novinky v důchodovém zabezpečení

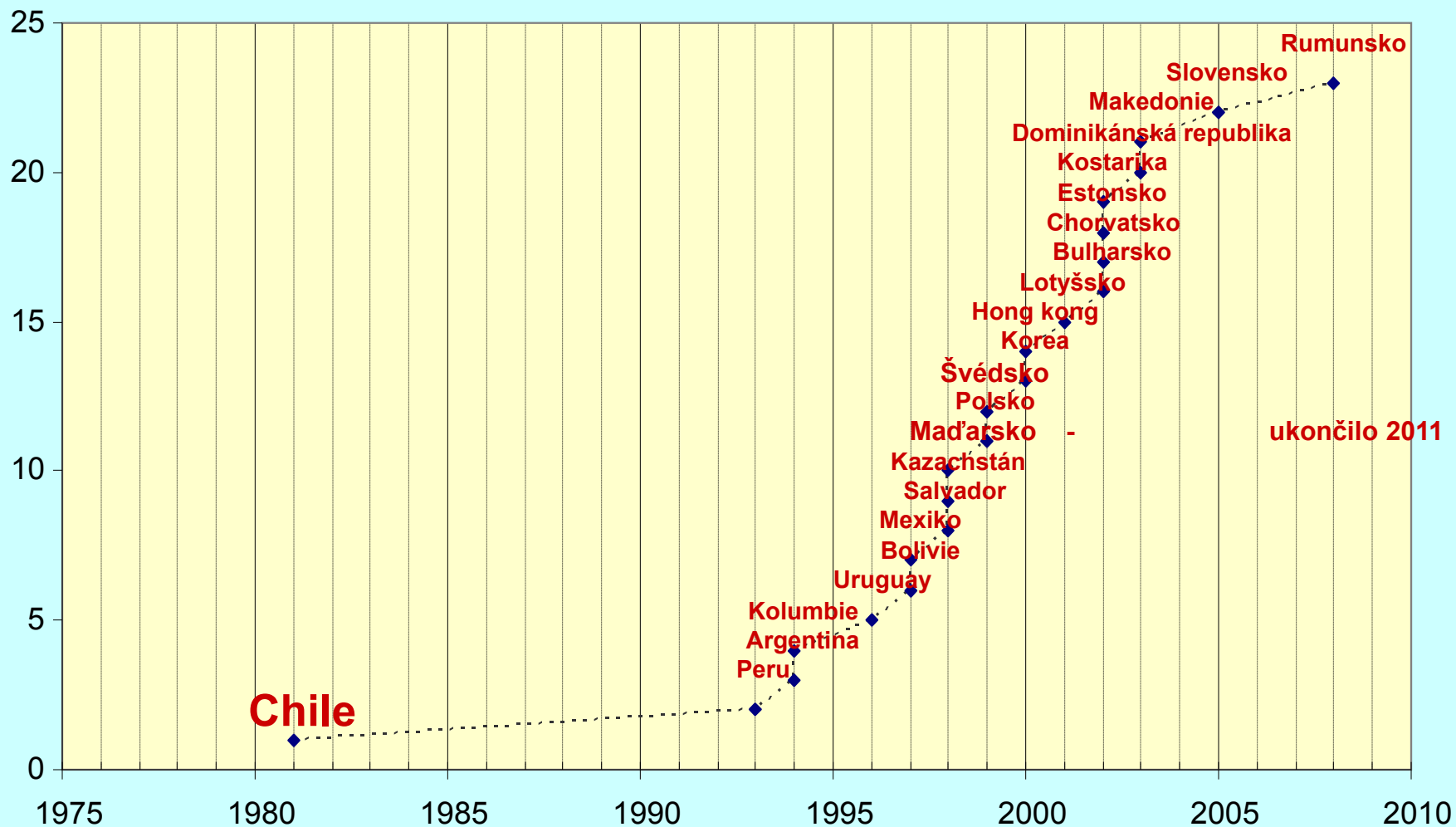
S účinností od 1. 1. 2013 byl přijat **zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření (III. pilíř)** za účelem reformy penzijního připojištění se **státním příspěvkem** a realizace klíčového bodu - oddělení majetku penzijních fondů (majetek akcionářů fondů) a účastníků penzijního připojištění (účastníci investování). Stejně jako dosavadní penzijní připojištění je podporováno ze strany státu státním příspěvkem a daňovými úlevami. Zavedením doplňkového penzijního spoření došlo k uzavření dosavadního systému penzijního připojištění se státním příspěvkem pro nové účastníky, tj. již nemohou být uzavírány nové smlouvy o penzijním připojištění. Dosavadním účastníkům bylo umožněno rozhodnout se, zda setrvají v tzv. transformovaném fondu, anebo dobrovolně přejdou do nového doplňkového penzijního spoření.

Novinky v důchodovém zabezpečení

- Zákon č. 427/2011 Sb. byl novelizován **zákonem č. 403/2012 Sb.** Novelizace s účinností od 1. 1. 2013 umožňuje vyplácet ze III. pilíře **tzv. předdůchody**, a to nejdříve 5 let před dosažením věku pro nárok na starobní důchod podle zákona č. 155/1995 Sb. Cílem novely je, aby osoby v předdůchodovém věku nemusely žádat o předčasný důchod z I. pilíře a aby byly zabezpečeny příjmem (např. v případě špatného uplatnění na trhu práce). Podmínkou však je, aby měly naspořeno tolik prostředků (příspěvky účastníka, příspěvky zaměstnavatele, státní podpora a zhodnocení úspor), aby jim mohl být ze III. pilíře vyplácen měsíční důchod ve výši 30 % průměrné mzdy (cca Kč 8 000 měsíčně). Zákonnou podmínkou je, aby dávka byla vyplácena měsíčně bez možnosti zastavení anebo přerušování její výplaty. Za příjemce uvedené dávky je plátcem pojistného na zdravotní pojištění stát.

Vyspělé země penze neprivatizují

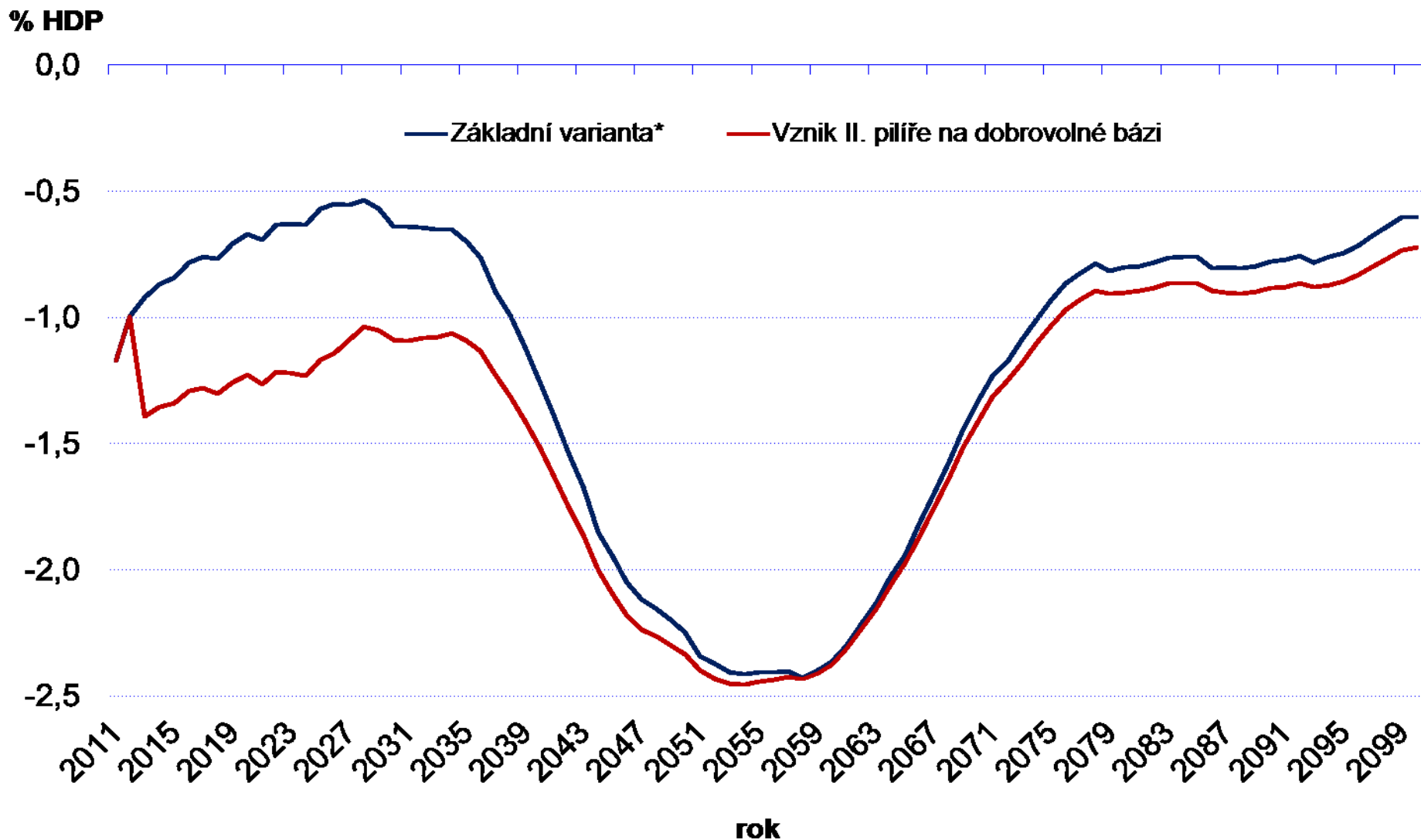
Penzijní reformy zavádějící důchodové spoření

Proč vyspělé země PAYG neprivatizují?

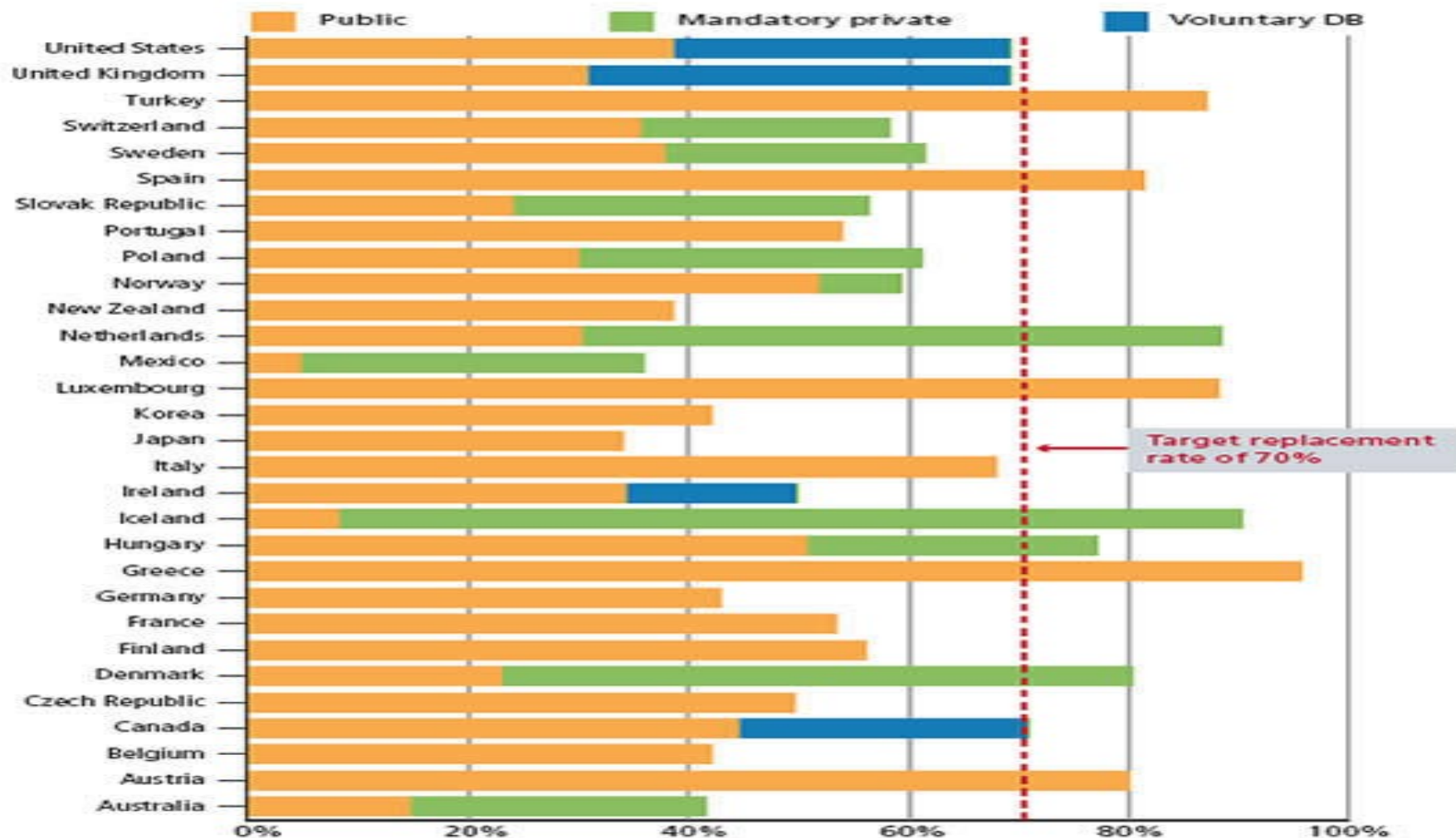

Protože deficit přechodu je pro rozpočet příliš drahý!

PODÍLY POVINNÉHO SOUKROMÉHO PILÍŘE NA CELKOVÉM HRUBÉM NÁHRADOVÉM POMĚRU (Pramen: OECD)

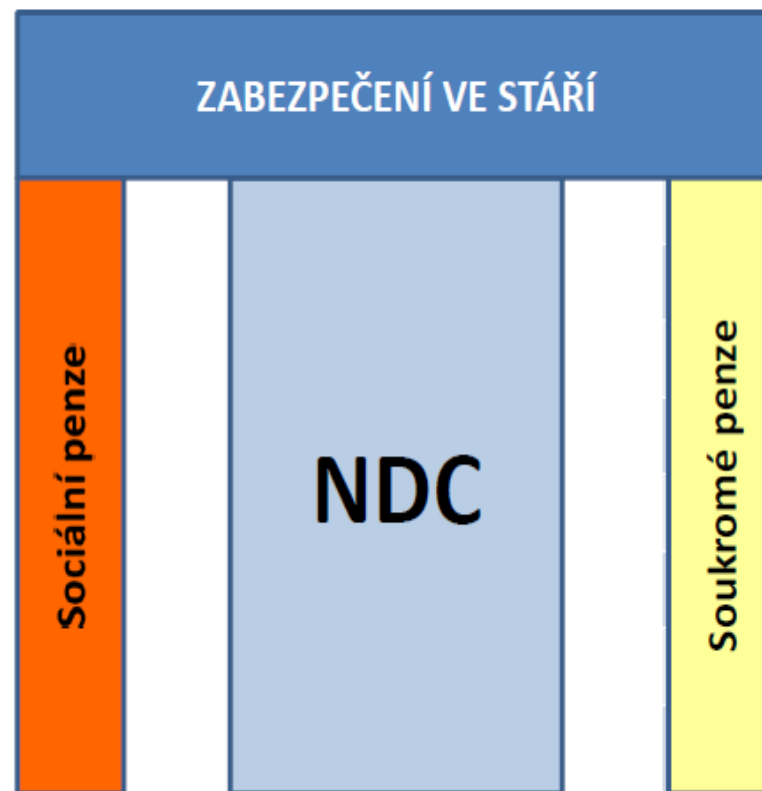
*Gross pension replacement rates from public, mandatory private and voluntary private DB pension schemes
As a percentage of final earnings for an average individual*

PANEVROPSKÝ PENZIJNÍ SYSTÉM

Světová banka od 2003:
3 pilíře,
z toho 2 veřejné pilíře

1. **Sociální pilíř („křídlo“)**
2. **NDC = nefinanční příspěvkově definovaný systém („jádro“)**
3. **Dobrovolný soukromý pilíř („křídlo“)**

PRIVATIZACE VYTVÁŘÍ VEŘEJNÝ DĚUH

- Normální privatizace: výnos pro stát
- Privatizace veřejných penzí
  - Stát si vypůjčí peníze na soukromých trzích
  - Stát předá tyto vypůjčené peníze soukromým investorům za účelem získání vysokého výnosu
  - Penze není třeba do této operace vůbec zatahovat
    - Kdyby výnos z investovaných prostředků byl opravdu vyšší než úrok ze státních dluhopisů, tak by stát mohl žít z úrokových rozdílů
    - Uvedená operace je za standardních podmínek ztrátová již s ohledem na režijní náklady státu a investičních společností
  - Teorie privatizace veřejných penzí je nesmyslná
- Výzkumná zpráva Světové banky z roku 1994 je vědecky neseříózní

IMPLICITNÍ VEŘEJNÝ PENZIJNÍ DLUH: ÚČELOVÁ KONSTRUKCE

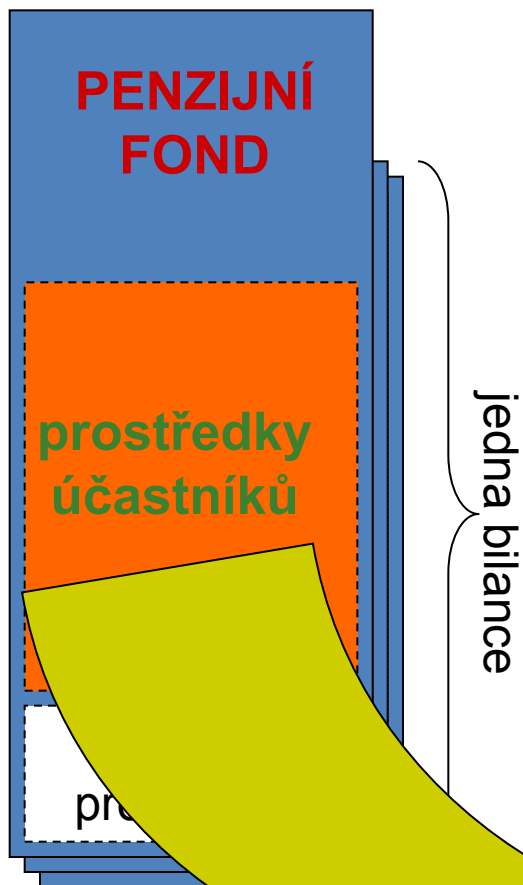
- **Kritika:**

- „Implicitní veřejný zdravotní dluh“ by byl možná ještě větší než implicitní veřejný penzijní dluh
  - Nikdo se tím nezabývá, protože není zájem na analogické privatizaci zdravotního systému (pojištění)
- Podobné „dluhy“ lze vypočítávat i k jiným veřejným výdajům
- Průběžný systém ale žádné (velké) rezervy nepotřebuje
- Privatizace podle vzoru Chile a Světové banky znamená extrémní nárůst veřejného dluhu

Transformace penzijních fondů

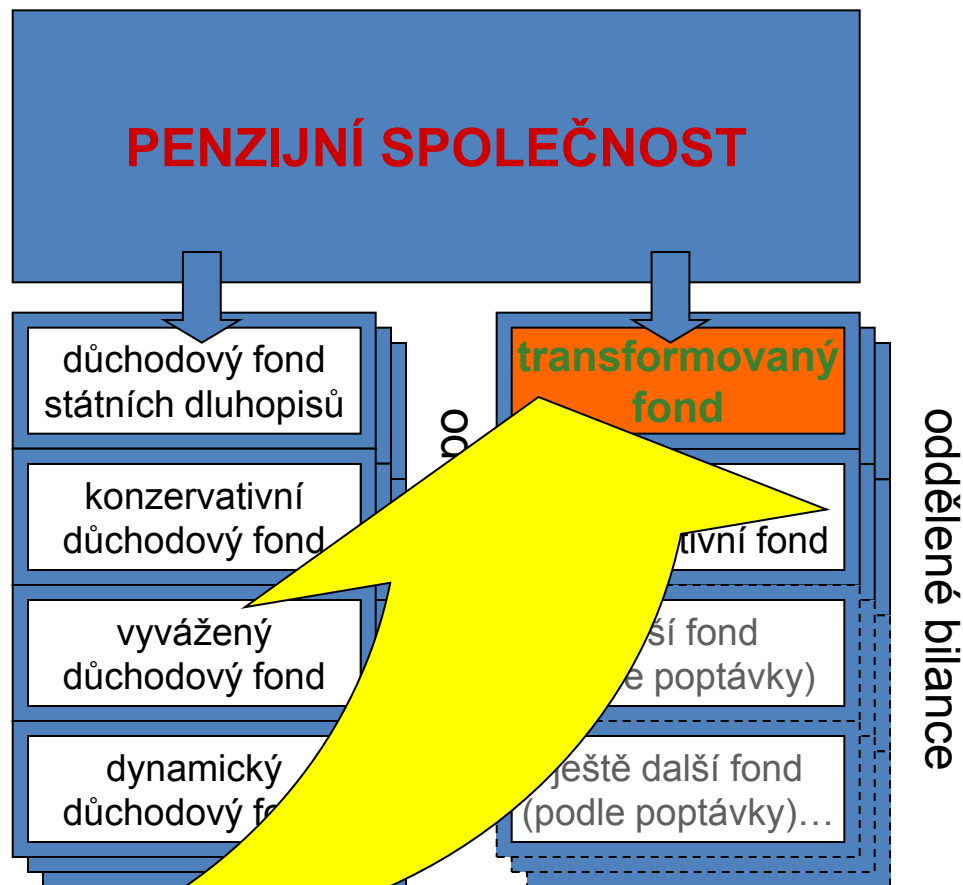
DNEŠNÍ STAV

3. PILÍŘ

BUDOUCÍ STAV

2. PILÍŘ: zákon č.426/2011 Sb.   **3. PILÍŘ:** zákon č. 427/2011 Sb.

Nemocenské pojištění

Zabezpečované situace

- onemocnění
- ošetřování člena rodiny
- převedení na jinou práci v těhotenství a mateřství
- mateřská dovolená

Dávky

- Nemocenská
- Ošetřovné
- Peněžitá pomoc v mateřství
- Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a v mateřství

Nemocenská

Zaměstnanec, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, má nárok na:

- náhradu mzdy **od 4.** kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do 21. dne a
- dávku nemocenského pojištění **od 22. dne** do 380. dne
- **karenční doba**
- **60% z denního vyměřovacího základu**

Ošetřovné

Zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že musí:

- **ošetřovat nemocného** člena domácnosti
- **pečovat o zdravé dítě mladší 10 let**
- podpůrní doba je 9 kalendářních dní, u osamělého rodiče 16 dní
- vyplácí se od 1. dne 60% denního vyměřovacího základu

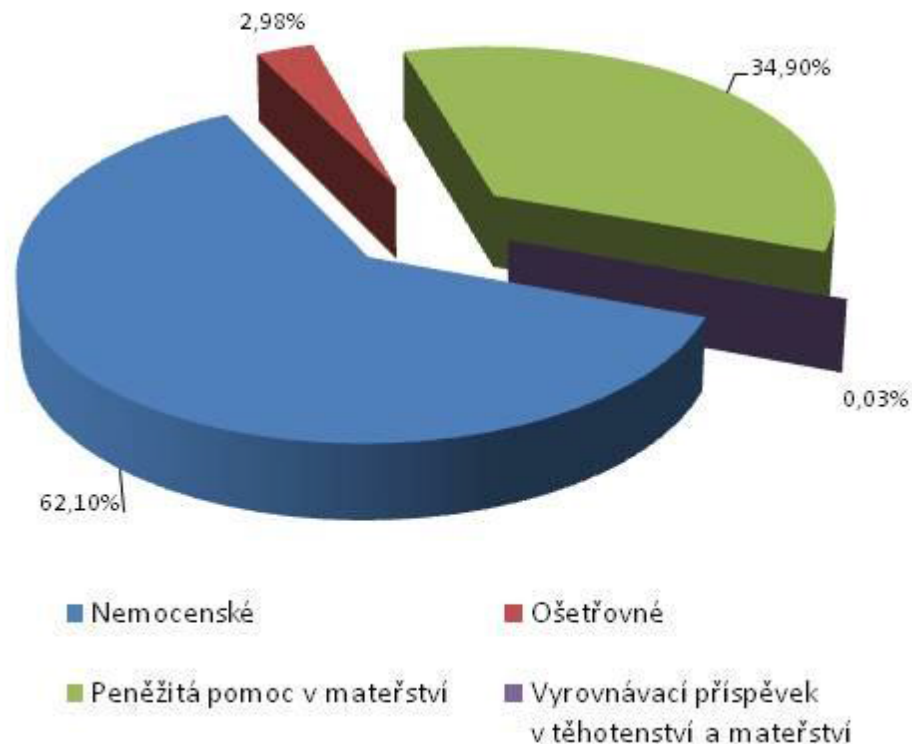
Peněžitá pomoc v mateřství

- **doba trvání**
  - 28 nebo 37 týdnů
  - Při převzetí dítěte 22 nebo 31 týdnů
- **začátek podpory**
  - 8. – 6. týden před porodem
- **70%** denního vyměřovacího základu
- **umožnění střídání matky s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě**

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

- zaměstnankyně, která byla z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení **převедena na jinou práci s nižším příjmem**
- náleží za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci
- výše činí **rozdíl** mezi platem předtím a nyní

Podíly jednotlivých dávek nemocenského pojištění

Sociální příjmy obyvatelstva

(výdaje v mil. Kč)

Druh příjmu	Rok 2012		Rok 2013		Meziroční index v %	
	v mil. Kč	struktura v %	v mil. Kč	struktura v %	nominální	reálný ⁶⁾
Dávky důchodového pojištění ¹⁾	370 588,9	80,2	371 098,2	78,9	100,1	98,8
Dávky státní sociální podpory a dávky pěstounské péče	35 455,7	7,7	37 279,4	7,9	105,1	103,7
Dávky nemocenského pojištění ³⁾	19 360,9	4,2	20 124,5	4,3	103,9	102,5
Příspěvek na péči	18 391,1	4,0	19 544,6	4,2	106,3	104,8
Podpory v nezaměstnanosti ⁴⁾	8 737,3	1,9	9 653,1	2,1	110,5	109,0
Dávky podmíněné zdravotním stavem ⁵⁾	1 553,4	0,3	1 908,5	0,4	122,9	121,2
Dávky pomoci v hmotné nouzi	7 751,1	1,7	10 509,7	2,2	135,6	133,7
Sociální příjmy celkem	461 838,4	100,0	470 118,0	100,0	101,8	100,4